

Мосійчук А.

(наук. кер. — ст. викл. Потапов О.М.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ

Головний зміст підприємництва як фундаментальної основи конституційного ладу складає конституційне право громадян на підприємницьку діяльність. Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Це право базується на свободі підприємницької діяльності, тобто на реальній можливості здійснення особою на власний розсуд і ризик господарської діяльності, не забороненої законом, з метою одержання прибутку [1].

Чільне місце в системі прав і свобод особи займає конституційне право на підприємницьку діяльність. Незважаючи на достатньо велику кількість наукових праць у сфері прав людини, у вітчизняній науці конституційного права існує порівняно небагато комплексних наукових досліджень вказаного права людини і громадянина.

Реалізація права неможлива без активної участі держави. Вона відбувається відповідним способом, з використанням належних засобів та дотриманням умов. Порядок організації реалізації права представляє собою цілий юридичний механізм. Щодо конституційного права на підприємницьку діяльність – він встановлений на законодавчому рівні як процедурно-правовий. Через те, реалізація права на підприємницьку діяльність не зводиться лише до закріплення цього права за суб'єктом, а означає користування правом у регламентованому законодавством процедурно-правовому порядку [2, с.99].

Основний Закон України окрім того, що закріплює за кожним право на підприємницьку діяльність, ще і встановлює відповідні умови, так звані обов'язки, з дотриманням яких можна без перешкод на практиці реалізувати зазначене право [3, с.20]. Одним із провідних принципів конституційного статусу людини і громадянина є єдність прав і обов'язків. Конституція України разом із найбільш важливими правами і свободами людини і громадянина встановлює й конституційні обов'язки як громадян, так і кожного, хто постійно проживає або знаходиться на території України. Це повністю відповідає існуючим міжнародним стандартам, адже ст. 29 Загальної декларації прав людини проголошує, що «кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки і можливий вільний і повний розвиток її особистості» [4, с.55].

Умови, що висуває держава до особи, яка має намір займатися підприємницькою діяльністю, включають наступні основні елементи:

1. Дотримання конституційних обов'язків — вимог, які висуваються до кожної людини (можливість займатися підприємницькою діяльністю в Україні не залежить від приналежності до громадянства України — цим правом наділені як громадяни України, так і громадяни інших держав, особи без громадянства), діяти визначеним, чітко регламентованим конституційною нормою способом (або утриматися від здійснення відповідних дій) для забезпечення інтересів суспільства, держави, інших людей і громадян, а саме: неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68 Конституції України), не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки (ст. 66), сплачувати податки і збори (ст. 67) (особливості оподаткування підприємницької діяльності встановлюються нормами господарського та цивільного законодавства). До основних обов'язків лише громадян України Конституція відносить неможливість ухилення від захисту Держави, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів (ст. 65), надання щорічно до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік (ст. 67) [7, с.29].

2. Виконання вимог господарського та цивільного законодавства України, а саме:

— наявність повної дієздатності особи, яка настає з 18 років, а у виняткових випадках з 16 років;

— дотримання встановлених державою обмежень щодо здійснення підприємницької діяльності в Україні;

— проходження легалізації підприємницької діяльності;

— здійснення підприємницької діяльності у будь-яких організаційних формах, що передбачені законом, за вибором підприємця;

— встановлення чіткого напрямку діяльності із зазначенням цього виду діяльності у реєстраційних документах, адже на деякі види господарської діяльності законом встановлена заборона;

— наявність відповідного «стартового» (початкового) капіталу для здійснення підприємницької діяльності;

— вибір місця здійснення підприємницької діяльності;

— законом закріплене право підприємців укладати з громадянами договори щодо використання їх праці, але при укладенні трудового договору (контракту, угоди) підприємець зобов'язаний забезпечити належні та безпечні умови праці, оплату праці не нижчу від визначеної законом та її своєчасне одержання працівниками;

— самостійна і ініціативна підприємницька діяльність;

— здійснення підприємницької діяльності на постійній основі;

— головна мета – отримання прибутку;

— представництво своїх інтересів від свого імені;

— несення ризику від підприємницької діяльності за рахунок свого майна;

— самовідповідальність за результати своєї праці. За завдані шкоду і збитки підприємець несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність [5, с.87-88].

Оптимальне визначення права на підприємницьку діяльність можна вивести лише за умовою його всебічного аналізу за суттю, змістом та формою.

Так, за суттю право на підприємницьку діяльність — це визнані Конституцією та законами України можливості певної поведінки людини і громадянина в сфері виробництва з метою одержання прибутку. За змістом — це певні матеріальні блага в сфері виробництва та права на ці блага, а саме: право на їхній обмін, розподіл, володіння, користування, розпорядження, одержання прибутку. За формою — це міра або образ, спосіб, форма поведінки, виявлення волі, інтересів, можливостей людини і громадянина у сфері виробництва.

Право людини і громадянина на підприємницьку діяльність — це визнана та гарантована Конституцією та законами України можливість людини і громадянина самостійно, ініціативно, систематично, на власний ризик діяти у сфері виробництва, розподілу, обміну, надання послуг, зайняття торгівлею та використання матеріальних благ з метою одержання прибутку.

Література:

1. Конституція України: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Бігняк О. Поняття права на підприємницьку діяльність / О. Бігняк // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 2. — С.99-102.
3. Загальна декларація прав людини // Права людини. Міжнародні договори України. — К., 1992. — С.18-24.
4. Темченко В.І. Права і свободи людини як критерій розмежування функціональної спрямованості держави / В. Темченко // Право України. — 2005. — №11. — С.55-59.
5. Сагайдак Ю. Сутність, роль та організаційно-правові проблеми легалізації підприємництва в Україні / Ю. Сагайдак // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — №11. — С.87-90.
6. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців»: від 15.05.2003 р.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу // <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Коломієць О. Право громадян на здійснення підприємницької діяльності / О. Коломієць // Підприємництво, господарство і право. — 2002. — №4. — С.28-30.